EESTI AJALOOLISTE HOONETE ÜMARLAUD

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
info@mkm.ee

30. oktoober 2026.a

ETTEPANEK ÜLERIIGILISE PLANEERINGU „Eesti 2050“ VISIOONI JA SELETUSKIRJA TÄIENDAMISEKS

Eesti Ajalooliste Hoonete Ümarlaud (EAHÜ), esindades kultuuripärandi ja maapiirkondade institutsioonide võrgustikku (sh Eesti Mõisakoolide Ühendus, Eesti Mõisate Ühendus, EELK, EAÕK, Eesti Kirikute Nõukogu, Eesti Muuseumide Liit, Maa-arhitektuurikeskus jt), esitab ettepaneku üleriigilise planeeringu „Eesti 2050“ (ÜRP2050) põhilahenduse avalikustamise etapis (planeerimisseadus §23).
Toetame MKM-i poolt esile toodud fookust piirkondade võimestamisele, tasakaalustatumale ja kompaktsemale ruumilisele arengule ning olemasoleva ruumi ja taristu tõhusamale kasutamisele. Selleks, et tagada planeeringu sisemine tasakaal ning siduda seatud eesmärgid terviklikuks, rahvusriigi säilimist ja kriisikindlust toetavaks asustusmudeliks, esitame alljärgneva ettepaneku.

1. Visiooni Eesti 2050 täiendamine

Hetkel (Seletuskiri lk 7):
„Tugevate keskuste Eesti: Eesti vastupidavust, kvaliteetset elukeskkonda ja piirkondade elujõulisust veavad tugevad eritasandilised keskused, mida toetavad ökoloogiliselt heas seisundis looduskeskkond ja väärtustatud kultuuripärand.“

Muudatusettepanek – täiendada visiooniteksti (lisatav tekst paksus kirjas)**:**

„Tugevate keskuste Eesti: Eesti vastupidavust, kvaliteetset elukeskkonda ja piirkondade elujõulisust veavad tugevad eritasandilised keskused, mida toetavad ökoloogiliselt heas seisundis looduskeskkond, ***elujõuline tagamaa*** *ja väärtustatud kultuuripärand.“*

(Tagamaade ja sealsete ajalooliste asustuskeskuste elujõulisuse tagamine on riigi tervikliku asustatuse alus, mis hoiab Eesti kui rahvusriigi kultuurilist, ruumilist ja riiklikku terviklikkust.)

Põhjendus:
Kuigi „ise toimetulev elujõiline tagamaa“ on detailselt eri peatükkides kajastatud, peab riigi põhivisioon andma selge strateegilise ja väärtuspõhise signaali. Keskuste arengu tagamisel ei tohi tekkida olukorda, kus võimalik tõlgendada et tagamaa taandatakse visiooni tekstis pelgalt tühjaks teenindusalaks või passiivseks ruumiks kahe keskuse vahel. Ajalooliste asustuskeskuste ellujäämine on vahetult seotud riigi terviklikkuse ja kohapealse elanikkonna identiteediga. Keskus ei saa olla püsivalt elujõuline ilma tugeva ja funktsionaalselt toimiva tagamaata. Seletuskirjas täiendavaid lisamärkeid otseselt ei vaja.

2. Julgeoleku, riigikaitse ja kriisivõimekuse peatüki täiendamine

(Peatükk 3.1 Seletuskiri lk 17)

Hetkeseis:
Peatükk 3.1 käsitleb julgeolekut ja riigikaitset kui ruumilise toimimise alustala. MKM-i täpsustatud põhilahendus paneb suurt rõhku kriisivõimekuse ja julgeolekueesmärkide lõimimisele ruumilisse arengusse.

Muudatusettepanek – lisada peatüki arengusuundade hulka järgmine tekst:

„Elujõuline tagamaa on otsene julgeolekutagatis kriisiolukordades ja tsiviilkaitselise kerksuse vundament, mis tagab oma detsentraliseeritud infrastruktuuri, autonoomsete süsteemide, iseharitava toidulaua ja ajaloolise hoonestuse mahulise ressursiga valmisoleku linnaelanikkonna evakuatsiooniks, vastuvõtmiseks ning esmase turvalisuse ja varustuskindluse tagamiseks.“

Sõnastuse põhjendus:
Praeguses geopoliitilises olukorras on asustatud, kogukondlikult sidus ja praktiliste toimetulekuoskustega maapiirkond riigi odavaim piirkondliku julgeoleku tagatis. Hajutatud asustusmuster vähendab riigi haavatavust elutähtsate teenuste katkestuste korral suurlinnades. Ajaloolised hooned (mõisad, kirikud, seltsimajad), mis omavad suuri ruume ning sageli ka autonoomseid kütte- ja veelahendusi, toimivad kriisides reaalsete kohalike ettevalmistatud kerksuskeskustena koos kohaliku piirkondliku toiduvaruga.

3. Seletuskirja ja rakendusmudeli täiendamine

Muudatusettepanek
– täiendada seletuskirja järgmiselt

1. **Rahvusvahelise liikuvuse täpsustamine** (Skeem 10 Seletuskiri lk 48)
   Üleeuroopalise teedevõrgu ja liikuvuse arengusuundade kaartidel markeerida ja fikseerida **Narva-Tartu-Riia suund** kui regiooni sotsiaalmajanduslikku sidusust ning tagamaade rahvusvahelist kättesaadavust ja julgeolekut tagav üleeuroopalise tähtsusega transpordikoridor.
2. **Ministeeriumidevaheline horisontaalne koostöö**
   Sätestada tagamaade toimetuleku arengustsenaariumite toetamiseks ja finantseerimiseks turutõrke piirkondades **ministeeriumidevaheline horisontaalne koostöömudel vaba tahte alusel**, mis võimaldab ametkondadeüleselt eelarveridu koondada ja doteerida ühiseid piirkondlikke eesmärke (vältides riiklikku tsentraliseerumist).

3. **Alt-üles juhtimismudeli rakendamine**
   Tagamaade elujõu ja kohapealse koordinatsiooni tagamisel toetuda **kogukonna sidususe võrgustikele ja alt-üles planeerimisele** (tuginedes LEADER-põhimõtetele), sidudes selle arukate külade liikumise ning kohalike omavalitsuste (KOV) arengudokumentidega.

EESTI AJALOOLISTE HOONETE ÜMARLAUD

Põhjendus:
Ise toimetulev tagamaa ei saa toimida ainult direktiivse ülalt-alla juhtimise kaudu. See vajab riigipoolset horisontaalset ja paindlikku koostööraamistikku ning kohapealset motivatsiooni, mis võimaldab punktis 3.4.3 (Seletuskiri lk 35) kokkulepitud pärandikeskse arengu põhimõtted (olemasoleva hoonefondi rekonstrueerimine ja taaskasutus uusehitiste eelistamisena) reaalselt siduda kohaliku ettevõtluse, identiteedi ning tööhõivega ja seeläbi lojaalse kodaniku ja kogukonna tegevustega tugevdada toimetulekut ja kriisivalmidust.

Lugupidamisega

(digitaalselt allkirjastatud)
Tõnu Kiviloo
Eesti Ajalooliste Hoonete Ümarlaua (EAHÜ) koordinaator

eahumarlaud@gmail.com